

турализма, призвав к усилению интеграции молодых мусульман в общество, в качестве меры по предотвращению развития экстремизма в среде постоянных жителей страны. Такова же реакция о политике мультикультурализма в Испании и Австралии. Европейские лидеры один за другим отказываются от политики мультикультурализма, они признали, что великая концепция мультикультурализма потерпела сокрушительный провал.

Немецкому исследователю мультикультурализма И.Хайнриху принадлежит интересная с точки зрения методологии восприятия реальности, идея: основные проблемы современной глобальной культуры невозможно разрешить без философской рефлексии о самом понятии. Пока мы не поймем, какой смысл вкладывается в понятие “культура”, и что культура означает сегодня, мы вообще не сможем подвергать рефлексии нынешнюю ситуацию [3, с. 29].

Однако, гердеровская концепция утверждает достаточно сильную связь представлений с культурным разнообразием, с идеей межнациональных различий. В последние годы приобретают все больше сторонников идея о транскulturности современного мира. Многие исследователи полагают, что противоречивость в современном понимании культуры является препятствием на пути исследования современной культурной ситуации, как ситуации существования “смешанных” культур. Таким образом, мультикультурализм социокультурное явление и как понятие, используемое для характеристики сосуществования на едином культурном пространстве плюральных феноменов, выступает в условиях глобализации в облике глобального культурного многообразия. В конечном итоге, мультикультурализм несет в своем содержании идею гетерогенности современных обществ, а вместе с тем отражает множественность и многосоставность существующих в них идентичностей [3, с. 32].

Список использованных источников

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. – М., 2002.
2. Бузгалин А. Альтерглобализм: теория и практика “антиглобалистического движения”. – М. : Едиториал УРСС.
3. Гаспаров Ю.Ю. Мультикультурализм, транскulturность и новое понятие культуры // Фундаментальные проблемы культурологии Т.7СПС. Новый фонограф. – Эйдос. – 2009. – С.29–32.
4. Джаздут Бхавати. В защиту глобализации. – М. : Ладомир, 2005.
5. Малахов Н. Культурный плюрализм versus мультикультурализма // Логос. – 2000. – №5. – С.4–8.
6. Пальтер Т. Глобализация и культура: однородность, многообразие, идентичность и свобода. – Lidertye ws m / node / 1640
7. Ушанин И.А. Вестник Новгородского Государственного Университета. – 2004. – №27.
8. Хантингтон С. Кто мы? – М. : АСТ, 2004.

References

1. Bauman Z. Individualizirovannoe obshchestvo. – M., 2002.
2. Buzgalin A. Al'terglobalizm: teoriya i praktika “antiglobalisticheskogo dvizheniya”. – M. : Editorial URSS.
3. Gasparov Ju.Ju. Mul'tikul'turalizm, transkul'turnost' i novoe ponjatie kul'tury // Fundamental'nye problemy kul'turologi T.7SPS. Novyj fonograf. – Jejdos. – 2009. – S.29–32.
4. Dzhazdut Bhagvati. V zashhitu globalizacii. – M. : Ladomir, 2005.
5. Malahov N. Kul'turnyj pljuralizm versus mul'tikul'turalizma // Logos. – 2000. – №5. – S.4–8.
6. Pal'ter T. Globalizacija i kul'tura: odnorodnost', mnogoobrazie, identichnost' i svoboda. – Lidertye ws m / node / 1640
7. Ushinin I.A. Vestnik Novgorodskogo Gosudarstvennogo

Universiteta. – 2004. – №27.

8. Hantington S. Kto my? – M. : AST, 2004.

Yusifzade A.M., Associate Professor, Department of Social Sciences, Azerbaijan State Oil Academy (Azerbaijan, Baku), hseva@list.ru

Multiculturalism in the context of globalization

The variety of cultures is the state of global world in which there are different social lays, namely people of different level of intelligency and erudition different ethnical, religions and age groups. The attitude to this phenomenon is different. I many cazes there exists the principle hf unity atv variety, intensifying a unity hr even limiting a variety. Multikulturalism is a social cultural area of plural phenomena, acts as an aspekt of global cultural variety. Multikulturalizm has in its sontent the idea of geterogensy inmodern sosietiecs and as a whole, reflektis the plurality of identitries existring in them.

Keywords: multiculturalism, globalization, culture.

Юсифзаде А.М., доцент кафедры суспільних наук, Азербайджанська державна нафтова академія (Азербайджан, Баку), hseva@list.ru

Мультикультуралізм в контексті глобалізації

Різноманіття культур є станом глобалізуючого світу, в якому існують різні соціальні верстви, люди різного рівня освіченості, різні етнічні, релігійні та вікові групи. Ставлення до цього феномена різне. У ряді випадків діє принцип єдності і різноманіття, що підсилює єдність чи навіть обмежує різноманіття. Мультикультуралізм соціокультурне явище, і як поняття, що використовується для характеристики співіснування на єдиному культурному просторі плюральних феноменів, виступає в умовах глобалізації в зовнішності глобального культурного різноманіття. Мультикультуралізм несе в своєму змісті ідею гетерогенності сучасних суспільств, а разом з тим відображає множинність існуючих в них ідентичностей.

Ключові слова: мультикультуралізм, глобалізація, культура.

* * *

УДК 18:7.01

Юхимик Ю.В.

доктор філософських наук, доцент, професор кафедри дизайну та реклами, Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова (Україна, Київ), w-w-v@ukr.net

Досконалість: естетичний аспект дослідження

Аналізується естетичний сенс категорії “досконалість” – головної смислової мети будь-якої людської діяльності. Актуальність теми зумовлена необхідністю сучасного аналізу досконалості як важливої смислоутворюючої ідеї людського життя. Дослідницька увага сконцентрована на недосліджених аспектах проблеми: а) естетичний сенс досконалості; б) співвідношення досконалості з іншими важливими естетичними категоріями; в) специфіка прояву досконалості у художньому контексті. Аналізуються причини особливої статусності категорії досконалості у духовно-аксіологічній системі людського буття. Виявляється специфіка функціонування досконалості у мистецтві як характеристики: а) якості створеної художньої форми; б) ступеня особистої майстерності митця. Дослідження проблеми може бути продовжене аналізом постмодерністських модифікацій досконалого твору.

Ключові слова: досконалість, довершеність, зразковість, культуротворення, духовна потреба, мистецтво, мімізис, канон.

Самореалізація особистості, визнана новітньою світоглядною парадигмою важливою метою людського життя, здійснюється у контексті найрізноманітніших видів життєдіяльності, позначених присутністю спільної універсальної характеристики – прагненням досягти в них максимальної повноти успіху, граничної реалізації притаманної їм вищої ідеї–цілі. Відсутність подібної позитивної налаштованості нищить культуротворчий сенс будь-якої діяльності, свідчить про зумовлену певними соціокультурними обставинами примусовість та морально-емоційну обтяжливість її виконання, виявляючи очевидний маргінальний її статус у системі людського життєтворення. Ідея прагнення максимально повної реалізації сенсу певного виду діяльності та отримання при цьому конкретних результатів найвищої якості реалізується через поняття досконалості, яке “виражає ідею вищого зразка, з яким співвідносяться цілі та результати зусиль, які робить людина”

[13], функціонуючи у філософсько-естетичному та культурологічному дискурсі протягом тривалої історії, втілюючись у численних теоретичних концепціях та будучи об'єктивно репрезентованим через вершинні досягнення у різних галузях культуротворчої практики людства.

Сучасна культурна – як вітчизняна, так і світова загалом – ситуація позначена глобальною переоцінкою та нівелюванням традиційних цінностей та ідеалів, агресивним нав'язуванням стереотипів, що претендують на роль новітніх аксіологічних дороговказів людського буття. Світоглядний постмодерністський ревізії піддається, зокрема, і засадничий статус досконалості як визначальної мети будь-якого виду культуротворення. Оскільки прагнення до досконалості у всіх людських проявах є, одночасно, і важливою умовою повноцінного буття культури, втрату цієї мети варто розглядати як одну з причин духовної кризи сучасної європейської культури та мистецтва. З огляду на це новітній аналіз поняття досконалості, до якого ми частково вдаємося у даній статті, видається вочевидь актуальним та науково плідним. Завданням нашої розвідки є аналіз: а) власне естетичного сенсу досконалості як стрижневого у всіх випадках її застосування; б) співвідношення її з рядом основних категорій естетики; в) специфіки її прояву у художньо-мистецькому контексті – аспектів, що досі не отримали належного аналітичного висвітлення у сучасній гуманітарній – зокрема, естетичній – думці.

Історичний спектр наукових джерел, які вдаються до використання поняття досконалості, є досить широким – відповідно до традиційного визнання особливої її важливості класичною філософсько-естетичною думкою. Однак у широкому колі численних наукових і художніх текстів це поняття використовується без супутнього його аналізу чи належного уточнення, передбачаючи певне інтуїтивно схоплене та стабільно зафіксоване і загальновизнане суспільною свідомістю значення його як вищого рівня максимально повного прояву явища. Власне теоретичний аналіз проблеми був частково започаткований античною філософією, зокрема, Платоном (діалоги “Тімей”, “Держава”) та Аристотелем (“Метафізика”, “Нікомахова етика”). У наступному часі феномен досконалості став предметом часткових розмірковувань Плотіна, Цицерона, Марка Аврелія, Боеція, М.Фічіно, Г.Лейбніца, І.Канта, Ф.Шеллінга, Ф.Шіллера, Ф.Шлегеля, Г.Ф.Гегеля, Г.Гадамера, М.Гартмана, Р.Інгардена, Ф.Ніцше, В.Татаркевича, К.Юнга, М.Бахтіна, О.Лосєва, В.Соловйова, П.Флоренського та ін. Поняття досконалості активно використовували у своїх теоретичних розвідках митці – Й.В.Гете, Ш.Бодлер, Леонардо да Вінчі, В.Кандінський та ін. Серед сучасних дослідників проблеми відзначимо М.Кагана, Л.Столовича, А.Зися, М.Носоченко, Г.Іванченко. Зазначимо, що у переважній більшості наукових джерел досконалість розглядається з різних позицій – як засадниче онтологічне поняття, атрибут Абсолюту, антропологічний ідеал, вища мета художнього творення. Естетичний підхід в аналізі досконалості реалізується частково, насамперед, у зв'язку з проблемою форми – як специфічна її якість, яка “дозволяє зробити сенс речі предметом наочного споглядання з боку суб'єкта” [8, с.5]. Здебільшого при цьому досконалість

отожднюється з красою, практично підміняючи її (М.Каган, Л.Столович, В.Шестаков). Сама ж смислова сутність досконалості як начебто цілком зрозумілої та – як наслідок – просто констатованої характеристики залишається не виявленою належним чином, що і стимулювало нашу дослідницьку зацікавленість.

Культурна історія свідчить, що досконалість як важлива характеристика бажаного результату позначала цілі найрізноманітніших культуротворчих проявів людини – у площині індивідуального особистісного становлення, соціальної організації та державотворення, локальних видів виробничо-практичної та інтелектуальної діяльності, художньо-мистецької творчості тощо. Саме ідеї досконалості як мети та вдосконалення як способу її досягнення виконують функцію потужної рушійної сили культурного прогресу – як на рівні індивідуальних, так і на рівні загальнолюдських проявів: “Прагнути до “телейосису” у сенсі досконалості – не лише допустима, але й вроджена властивість людини, один з найпотужніших коренів цивілізації” [16, с.77]. У психології притаманне людині прагнення до досконалості пояснюється, зокрема, через поняття самоактуалізації (А.Маслоу) та визнається одним з визначальних мотивуючих факторів людської поведінки [7, с.478].

Філософська думка нерідко розташовує досконалість серед інших фундаментальних цінностей людського буття – в одному ряді з істиною, добром, красою. Однак досконалість, скоріше, виявляє статус не аксіологічної локальності, а очевидного аксіологічного атрибуту кожного з елементів згаданої тріади; саме досконалість як повнота вияву позитивних сутнісних характеристик і стає запорукою їх визнання як абсолютних духовних засад буття; найменший сумнів щодо збереження явищем необхідної повноти ціннісного прояву істинності, благості чи краси неминуче виводить його з контексту їх потенційної дії. Сучасні дослідники визнають, що “прагнення до досконалості – невід'ємна людська якість, притаманна людям з прадавніх часів” [4, с.9], яка “тлумачиться як глибинна основа буття людини, що надає осмисленості її життя” [8, с.12].

Функціонуючи у різних контекстах буття – онтологічному, теологічному, культурологічному – досконалість виявляє себе передусім як естетична категорія, оскільки характеризує будь-яке явище саме з естетичної точки зору, передбачаючи абсолютний позитив якостей його формально-матеріальної основи, духовної сутності втіленого у ній ідейно-смислового стрижня, ступінь гармонійності та адекватності їх поєднання. Словник з естетики повідомляє: “Досконалість – повнота усіх достоїнств, вищий ступінь певної якості, оптимальність стану й розвитку естетичного феномена, що виражається у повній відповідності сутності та явища; міра кожного виду, кращі у своєму роді предмети та явища дійсності та результати доцільної діяльності. Досконалість володіє естетичним значенням, оскільки вона є свідченням гармонійності та доцільності (за Кантом, досконалість – “доведена до єдності узгодженість багатоманітного” та об'єктивна доцільність)” [15, с.319]. Сучасні словники дають наступні, сутнісно тотожні визначення досконалості та похідних від нього форм: “Досконалий, –а, –е – 1) який має потрібний ступінь довершеності; який визначається

повнотою позитивних якостей; довершений; 2) повний, абсолютний” [11]; “Вищий ступінь, межа певної позитивної якості, здатності, майстерності..., бездоганність, ідеал, абсолют” [3]. Супутніми синонімами досконалості найчастіше виступають поняття “бездоганність” “взірцевість”, “зразковість”, “еталонність”.

Бездоганність – якісна характеристика явища, що констатує відсутність у ньому будь-яких недоліків, погіршностей [10], яка виключає щонайменшу можливість ганити (гудити, ганьбити, чорнити, паплюжити, докоряти, лаяти, сварити) його. Відсутність будь-якої можливості висловлювати догану – “офіційну негативну оцінку явища; засудження, несхвалення, осуд” [12, с. 338] у даному випадку цілком очевидно передбачає схвальне переживання виявленої в явищі найвищої позитивної його якості, доцільність та правомірність цілковитого її сприйняття та схвалення. У визначенні “бездоганний”, таким чином, опосередковано передбачена вища схвально-позитивна оцінка явища та об’єктивна правомірність застосування подібної характеристики. Близькими за значенням є поняття “взірцевість”, “зразковість”, “еталонність”, трактовані як визнане право явища бути зразком, еталоном, гідним наслідування прикладом [11, с. 346].

Етимологічний аналіз синонімічно використовуваних термінів вказує на деяке смислове їх нюансування при збереженні єдиного спільного сутнісного ядра. Досконалість виступає безумовним свідченням доконаності, максимальної результативної здійсненості певного акту чи отримання деякого бажаного, повного, цілковито досягнутого результату як максимально реалізованої мети. Часто використовуваним понятійним аналогом досконалості, особливо важливим для поглибленого розуміння сутності проблеми, видається поняття довершеності, внутрішній сенс якої вказує на важливу аксіологічну якість реалізованої дії чи отриманого результату: до-вершеність констатує досягнення необхідної зразкової висоти, вершини, співрозмірної лише з найвищим рівнем ідеалу. Аналогічне смислове ядро містять латинські варіанти “perfect”, “perfectus” (здійснений, завершений), “excel”, “excellent” – похідні від “excellere” (підноситися, бути вищим за інших) – та “celsus” (високий, великий, величний). Саме ж поняття “довершеність”, на наш погляд, цілком переконливо вирішує нерідко дискутовану проблему правомірності використання характеристик досконалості стосовно духовно негативних явищ – у висловах на зразок “досконалий злочин”, “досконала зброя” тощо. Корінь “верш” очевидно вказує на вихідний момент словотворення – використання в якості смислового ядра поняття верху, вершини – вищого пункту деякого висхідного процесу, руху, що несе на собі давнє смислове архетипне навантаження особливої значущості віднаходження й досягнення небуденної, важливої, майже недосяжної для пересічного людського зусилля цілі, яка асоціюється лише з найвищим (максимально виявленим) життєвим позитивом. З огляду на це, можна стверджувати, що використання понять “довершеність”, “досконалість” виявляє свій прямий, безпосередній сенс лише у випадках досягнення безумовного духовно позитивного – морального, естетичного тощо – результату. Залучення ж їх до характеристик

явищ духовно негативних, руйнівних, загрозливих, деструктивних сприймається зазвичай через призму їх метафоричної потенційності, із усвідомленням очевидної умовності та смислової двозначності їх присутності у подібному контексті.

Існуюча література демонструє логічно-смислову протиречивість у намаганнях розв’язати виокремлений вище аспект проблеми. Так, у фундаментальному філософсько-енциклопедичному словнику “Людина” подається наступне визначення: “Досконале (грець. телейос – закінчене, довершене), сутнісна ознака естетичного, що виражає повноту певного роду природних, соціальних та духовних об’єктів. Причому досконалістю володіють не лише позитивні гармонійні естетичні явища (прекрасне, ідеал, витончене, граціозне тощо), а й дисгармонійні (піднесене, трагічне, жахливе, потворне, нище тощо), оскільки і в одних, і в інших найбільш повно виявляється сутність даного роду явищ” [14, с. 348]. Пам’ятаючи про безсумнівний потенціал досконалості як потужної рушійної сили культуротворчої практики людини, спробуємо співвіднести з ним наведене вище визначення. Погоджуючись з останнім, ми змушені будемо визнати прагнення до творення досконало-потворного, досконало-жахливого, досконало-трагічного – у не меншій мірі ніж прагнення до досконало-позитивного (насамперед, досконало-прекрасного чи досконало-піднесеного) у будь-якій сфері – “глибинною основою буття людини, що надає осмисленості її життю” [8, с. 5] та нібито сприяє культурній еволюції як окремої особистості, так і людства в цілому. Очевидною є хибність подібного причинно-наслідкового припущення, яке впливає з неправомірності узагальнення, що містить наведене визначення. У даному випадку необхідно диференціювати специфіку прояву досконалості у звичному житті та в мистецтві.

У реальному бутті досконалість функціонує як безумовна духовно-позитивна цінність: “...Мета життя – пошук досконалості, а завдання кожного з нас – максимально наблизити його прояв у самому собі, у власному стані та способі дії...” [2, с. 33]. Виникає цілком закономірне питання: чим, власне, викликане особливе значення досконалості у різних сферах людського буття, що ж забезпечує надзвичайний її духовний статус в аксіологічній системі особистості? Відповідь на це питання спробуємо віднайти, звернувшись саме до виявлення естетичної специфіки сенсу досконалості.

Кожен вид людської діяльності визначається власним типом мотивації – фізіологічно-інстинктивної, соціальної, моральної – та певним видом відповідної пов’язаної з ним потреби. “Потреби відносяться до категорії інтегральних властивостей людини, вони наче “пронизують” усю систему психічного, усі рівні психіки, охоплюючи і біологічні, і психічні, і соціальні її характеристики” [6, с. 93]. У сучасному гуманітарному знанні відсутня універсальна, загальноприйнята класифікація потреб, однак більшість авторів (В.Швірков, Б.Ломов, Б.Скіннер) погоджуються, що на першому місці серед найважливіших потреб людини варто назвати виживання у сенсі збереження у будь-якому вигляді різних життєвих надбань – самого життя, потомства, виду, групи, культури тощо. Разом з тим, очевидним є той факт, що “збереження є лише

необхідною умовою розвитку, але не суттю саморуху живої природи, що породила та включає у себе людину; не пануючу тенденцію цього саморуху” [9,с.147]; це – лише тло, база для розвитку власне людських, суто духовних потреб, серед яких чільне місце, безумовно, належить потребі естетичній, цілковито позбавленій, на відміну від усіх інших, будь-якого практично-утилітарного аспекту. А.Маслоу визначає естетичну потребу однією з найвищих у системі семи основних людських потреб-мотивацій [9,с.148]; Р.Акофф та Ф.Емері серед чотирьох основних ідеалів-цілей, які сприяють прогресу та приносять задоволення у процесі їх досягнення, особливо виділяють красу як вищу форму естетичної потреби [там само]; П.Симонов виокремлює три основні групи потреб, у найвищу з них – групу ідеальних (духовних, культурних) – він уміщує потребу естетичну [там само].

На вершині ієрархічної піраміди потреб людини знаходяться саме ті мотивації, які передбачають отримання максимального обсягу позитивних емоцій. Власне ця особливість – можливість пережити інтенсивний емоційний позитив – у найбільшій мірі характеризує естетичну потребу особистості – потребу глибокого, гармонізуючого, непрактичного, чистого духовного переживання чуттєвого контакту з позбавленою будь-яких вад та недоліків формою, що максимально адекватно та оригінально об’єктивує духовно вартісну ідею. “На відміну від голоду, спраги, сексу, необхідності займати певне місце у групі тощо” естетичні потреби “не володіють внутрішньомозковим апаратом покарання” [9,с.154] – тобто не пов’язані з глибинною деструктивною тривогою та острахом перед можливим їх незадоволенням, небезпечним для життя, здоров’я, необхідної соціальної комунікації тощо. Естетичні потреби – потреби у переживанні чуттєво позитивних явищ – це чисто людське прагнення до входження власного “я” в особливий натхненний стан ідеальної духовної насолоди; рівень розвитку та інтенсивність прояву подібних потреб визначається естетичною свідомістю людини. Естетична потреба – це потреба виключно “для себе”, а не для інших – як, приміром, батьківський інстинкт. Конкретний набір потреб, їх ієрархія, домінування одних та маргіналізація інших і визначають духовне ядро особистості, її сутнісну характеристику. Інтенсивність позитивного естетичного переживання зумовлена якісним рівнем чуттєво “спожитого” явища – природного, культурного, мистецького. Найвищий якісний рівень такого явища і позначається поняттям досконалості; саме вона, таким чином, творить бажану мету естетичного споглядання, переживання, насолоди. Крім того, досконалість як характеристика продукту авторської діяльності стає ознакою максимальної якості здійсненої роботи, а, отже, – і очікуваного бажаного для кожного визнання з боку соціуму чи окремої його групи. З огляду на це, ідея досконалості і закріплюється суспільною свідомістю як максимальний рівень позитивної характеристики різноманітних природних чи культурних об’єктів та найвища бажана мета здійснення будь-якої діяльності.

Особливий статус досконалості отримує у сфері художнього творення, реалізуючись у стосунку до: а) результативної художньої форми представлення будь-якого обраного і сформульованого митцем сенсу – як

морально-позитивного, так і духовно-негативного (потворне, трагічне, нище, жажливе тощо); б) ступеня майстерності митця, що дану художню форму творить. Культура та мистецтво сучасної доби нерідко відкрито декларують відмову від досконалості як деякої не актуальної для сьогодення мети творчої – зокрема, художньої – діяльності. Натомість культурно-мистецький контекст попередніх епох визнає саме досконалість визначальною характеристикою різних рівнів людського світотворення, бажаною вершиною власної самореалізації.

Досконалість у мистецтві не виступає деякою остаточно-кінцевою – досягнутою чи ні – метою усього послідовного процесу його культурно-історичного сходження – що, власне, і не дає об’єктивної можливості вести мову про “прогрес” чи “еволюцію” у мистецтві. Мистецтво охоплює сукупність різночасових та різностильових художніх результатів індивідуального творення різного ступеня наближення до досконалості як деякої абсолютної, цілком безвідносної до історичної визначеності якості, серед яких яскравими вкрапленнями сяють зразки індивідуально досягнутої художньої довершеності – приміром, бюсти Нефертіті роботи Тутмеса та скульптури Й.Пінзеля, Парфенон із пластики Фідія та “Трійця” Андрія Рубльова, “Мадонна Літта” Леонардо да Вінчі та “Поцілунок” Г.Клімта тощо. Інтуїтивну, ірраціональну природу мистецтва, визначальну роль у ньому творчої особистості, здатної здійснити прорив у сферу досконалого у будь-якій точці мистецької історії, акцентував Б.Кроче: “Мистецтво є інтуїція, інтуїція є індивідуальність, а індивідуальність не повторюється. Тому було б цілком помилково розташовувати історію художнього творення людського роду по одній лише лінії прогресу та регресу” [5,с.55]. Твори різних митців не доповнюють послідовно один одного; кожен з них починає з початку і прагне – кожен в силу власного таланту – до своєї мети. Досконалість, таким чином, виступає однією з цілей художньої творчості – разом з тим, найвищою й особливо бажаною та, у підсумку, досягнутою або ж не досягнутою у кожному окремому мистецькому акті.

Саме мета творення художньої досконалості стимулювала протягом тривалої мистецької історії – передусім, класичної її доби – численні пошуки творчих шляхів, методів, механізмів її досягнення, творила основу відомих концепцій образного творення, формулювала важливі принципи та постулати мистецтва. Так, прагнення раціонально обґрунтувати та зафіксувати у вигляді закону художнього творення систему способів безпомилкового досягнення бажаної досконалості викликали до життя першу, однак найбільш впливову в історії естетики мистецьку теорію мімесису. Античний мімесис передбачав у кожному акті художнього творення присутність та орієнтування на абсолютний визначний античний свідомістю взірць – форми велетенського досконалого природного Космосу та людину як центральний його елемент, форму мікрокосму, що містить усю повноту гармонійної довершеності макроеталону. Мистецьке творення, яке мало на меті отримання гідного результату, мало реалізовувати ідею наслідування еталонних форм природи; безумовна ж першість серед них належала видимому образу людини,

що і призвело до укорінення засад антропометризму – насамперед, в античній архітектурі та скульптурі [18,с.108–139]. Найпотужніша у наступній мистецькій історії доба Відродження доповнила античні постулати міметичної теорії – неодмінність наслідування форм та способів дії природи – вимогами наслідування бездоганної манери її творців – “старих (античних) майстрів” – та індивідуальної манери тих нових митців–сучасників, хто цілковито зумів оволодіти творчими секретами античних кумирів [18,с.139–167].

Ідея досконалості як найвища внутрішня мета творення випродукувала і феномен художньо–естетичного канону як специфічної системи зафіксованих та неодмінних для наслідування принципів конструювання художньої форми –явище, неодноразово впливово виявлене у різних культурно–історичних традиціях – зокрема, Стародавнього Єгипту, візантійського Середньовіччя, європейського Класицизму. Взагалі ж, є усі підстави стверджувати, що ознаки відповідної моделі художнього канону очевидно–видимо чи внутрішньо–приховано присутні у кожному художньому стилі, – що, власне, і забезпечує впізнавану стильову визначеність творів і доби Відродження – італійського чи північного, – і бароко, рококо, романтизму, імпресіонізму тощо. Закріплення ж статусу канонічності – насамперед, а подекуди і виключно – за єгипетським чи візантійським сакральним мистецтвом пояснюється більш візуально очевидною та жорсткою регламентованістю символічних зображень у їх контексті; більша ж природність міметичних форм інших мистецьких періодів та художніх стилів певним чином вуалює дотримувану канонічність, приміром, і ідеалізованих форм ренесансного мистецтва, і особливостей імпресіоністичного образного творення та й багатьох інших традицій. Канон може виявлятися через систему конкретно передбачуваних та строго регламентованих формальних елементів (площинне геометризоване профільно–анфасне поєднання антропоморфних зображень на фресках та плоских рельєфах давнього Єгипту) чи математично зафіксованих пропорцій (“золота пропорція”, виявлена, приміром, у давньогрецьких храмах, статуї “Дорифор” Поліклета, “вітрувіанській людині” Леонардо да Вінчі тощо); у способі художньої візуалізації містично–трансцендентної ідеї (символізм зворотної перспективи та дематеріалізації зображень у візантійській іконі) чи сукупності загальних настанов щодо розгортання драматургічного дійства (античне правило “трьох єдностей”, повторене в літературно–театральній традиції доби Класицизму); дозволу на використання певного встановленого, обмеженого кола сюжетів (приміром, поетична традиція в культурі ісламу) чи жорсткої заборони щодо специфіки образного творення (табу на антропоморфні зображення у цій же культурі). Однак у будь–кому випадку присутність неодмінних для дотримання – більш чи менш очевидних – канонічних засад образного творення зумовлене єдиною метою – забезпечити творення максимально досконалого в умовах панування певної художньо–естетичної парадигми синтезу змісту–форми.

Крім того, у мистецтві цілком особливим, феноменальним чином вирішується вище відзначене нами протиріччя між суттю досконалості як прагнення до вершинного позитиву та негативно–ціннісними харак-

теристиками явищ буття. Потворне, трагічне, гротескове, жакливе, саркастичне, нице – те, до чого у реаліях звичного щоденного буття не можуть бути застосовані ознаки та критерії досконалості, довершеності, бездоганності, зразковості, – цілком органічно і безперешкодно здатне увійти у сферу їх дії, ставши темою чи духовно–смысловими характеристиками образів мистецького твору. Разом з тим, непорушною залишається умова такого входження – найвища художня якість, художня довершеність самого мистецького витвору, художньої форми, що подібний, апіорі негативно–нігматичний зміст втілює. Досягнута автором довершеність художньої форми духовно “нейтралізує” та чуттєво “поглинає” собою увесь смысловий негатив представленого твором більш чи менш точно наслідуваного життєвого аналогу, очевидним свідченням чого стає емоційна реакція та естетична оцінка аудиторії – глядацької, слухацької, читацької. Серед визнаних вершин світового мистецтва знаходимо багато творів подібної – негативно–нігматичної з точки зору життєвої логіки – тематики, серед яких “Собор Паризької Богоматері” В.Гюго з образами Квазімодо та Клода Фролло, “Дванадцять стільців” та “Золоте теля” І.Ільфа та Є.Петрова з численними гостросатиричними образами, байки Езопа, Л.Глібова та І.Крилова, “Герніку” П.Пікассо, “Крик” Е.Мунка, трагедії В.Шекспіра та, відповідно, одноіменні опери Д.Верді з образами Яго чи леді Макбет тощо. У цьому сенсі згадаймо Аристотеля, яким одним із перших відмітив подібне перетворення смыслового негативу на позитив естетичної насолоди: “...на що нам неприємно дивитись [у дійсності], на те ми із задоволенням дивимось у найточніших зображеннях” [1,с.294].

Індивідуальна творча здатність (або ж, відповідно, нездатність) витворити максимально відповідний критеріям згаданої парадигми, довершений художній об’єкт, який визначається у мистецькому дискурсі як шедевр (фр.: “chef-d’oeuvre” – дослівно “вища робота”, “вінець праці”) – характеризується через поняття майстерності, віртуозності, артистизму як ознак найвищого, непересічного рівня уміння, виявленого людиною у певній галузі культуротворчої діяльності.

Сучасний культурно–мистецький простір демонструє відчутно виражені тенденції до симулятивної підміни класичних позитивно–ціннісних естетичних характеристик і самого творчого процесу, і його результатів постмодерністськими псевдоаналогами [17;19]. Аналогічних видозмін зазнають, приміром, класичні поняття художньої майстерності та художнього шедевра, нині замінені на модні “креатин”, “шлягер”, “хіт”. Дослідження ж трансформацій досконалості у новітньому контексті сучасних артпрактик варто розглядати як актуальну тему наступних естетичних та культурологічних досліджень.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Политика. Поэтика / Аристотель. Политика. – М. : АСТ, 2002.
2. Бах Р. Чайка Джонатан Ливингстон / Ричард Бах. –К.: София, 1994.
3. Ефремова Т.Ф. Новый толково–словообразовательный словарь русского языка / Т.Ф.Ефремова. – М. : Дрофа. Русский язык, 2000.
4. Иванченко Г.В. Совершенство в искусстве и в жизни / Г.В.Иванченко. – М. : КомКнига, 2007. – 176 с.

5. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении / Бенедетто Кроче. – М.: Интрада, 2000.
6. Ломов Б.Ф. Соотношение социального и биологического как методологическая проблема психологии / Б.Ф. Ломов // Вопросы философии. – М., 1976. – №4. – С.93.
7. Маслоу А. Мотивация и личность / Абрахам Маслоу. – СПб.: Евразия, 1999.
8. Носоченко М.А. Совершенство как феномен культуры: Дис. ... канд. культурол. наук / Носоченко Марина Александровна. – Барнаул, 2003. – 185 с.
9. Симонов П.В. Эмоциональный мозг / П.В. Симонов. – М.: Наука, 1981. – 215 с.
10. Словник синонімів [Електр. ресурс] // Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/41/53395/263384.html>
11. Словник української мови в 11 томах / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР / гол. ред. кол. І.К. Білодід. – Київ: Наукова думка, 1970–1980. – Т.1. – 1970.
12. Словник української мови в 11 томах / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР / гол. ред. кол. І.К. Білодід. – Київ: Наукова думка, 1970–1980. – Т.2. – 1971.
13. Философская энциклопедия [Электр. ресурс] // Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1113
14. Человек. Философско-энциклопедический словарь / Ред. Фролов И. – М.: Наука, 2000. – 516 с.
15. Эстетика: словарь / [Абрамов А.И. и др.]. – М., 1989.
16. Юнг К.Г. Aion / К.Г. Юнг. – М.: REFL-бук.; Киев: Ваклер, 1997.
17. Юхимик Ю. Гламур: симулятивна сутність феномену / Юлія Юхимик // “Гілея: науковий вісник”. Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 73. – С.130–132.
18. Юхимик Ю.В. Мімезис: естетико-мистецтвознавчий аналіз засадничого принципу класичного мистецтва / Ю.В. Юхимик. – К.: ВПЦ “Експрес”, 2005. – 177 с.
19. Юхимик Ю.В. Contemporary art: симуляція мистецтва / Ю.В. Юхимик // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 31. – С.17–24.

References

1. Aristotel. Politika. – М.: AST, 2002.
2. Bah R. Chayka Djonatan Livingston / Richard Bah. – К.: Sofiya, 1994.
3. Efremova T.F. Noviy tolkovno-slovoobrazovatelnyy slovar russkogo yazika / T.F. Efremova. – М.: Drofa. Russkiy yazik, 2000.
4. Ivanchenko G.V. Sovershenstvo v iskusstve i v zhizni / G.V. Ivanchenko. – М.: Komkniga, 2007. – 176 с.
5. Kroche B. Estetika kak nauka o virazhenii / Benedetto Kroche. – М.: Intrada, 2000.
6. Lomov B.F. Sootnosheniye socialnogo i biologicheskogo kak metodologicheskaya problema psikhologii / B.F. Lomov // Voprosi filosofii. – М., 1976. – №4. – С.93.
7. Maslou A. Motivaciya i lichnost / Abraham Maslou. – Spb.: Evraziya, 1999.
8. Nosochenko M.A. Sovershenstvo kak fenomen kulturi: Dis. ...kand. kulturolo.nauk/ Nosochenko Marina Aleksandrovna. – Barnaul, 2003. – 185 с.
9. Simonov P.V. Emozionalniy mozg / P.V. Simonov. – М.: Nauka, 1981. – 215 с.
10. Slovník sinonimiv [Elektr. resurs] // Rezhim dostupu: <http://slovopedia.org.ua/41/53395/263384.html>
11. Slovník ukraïnskoi movi v 11 tomah / Institut movoznavstva im.O.O.Potebni AN URSR / hol.red.kol. I.K.Bilodid. – Kiiv: Naukova dumka, 1970–1980. – T.1. – 1970.
12. Slovník ukraïnskoi movi v 11 tomah / Institut movoznavstva im.O.O.Potebni AN URSR / hol.red.kol. I.K.Bilodid. – Kiiv: Naukova dumka, 1970–1980. – T.2. – 1971.
13. Filosoфskaya enciklopediya [Elektr. resurs] // Rezhim dostupa: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1113
14. Chelovek. Filosoфsko-enciklopedicheskiy slovar / Red.Frolov I. – М.: Nauka, 2000. – 516 с.
15. Estetika: slovar / [Abramov A.I. i dr.]. – М., 1989.
16. Yung K.G. Aion / K.G. Yung. – М.: REFL-бук.; Kiyev: Vakler, 1997.
17. Yukhymyk Yu. Glamur: simulativna sutnist fenomenu / Julia Yukhymyk // “Gileya: naukoviy visnik”: sbirnik naukovih praz. – К., 2013. – Vip.73. – S.130–132.
18. Yukhymyk Yu.V. Mimesis: estetiko-mistectvoznachchiy analiz zasadnichoho prinzipu klasichnogo mistectva / Yu.V. Yukhymyk. – К.:

VPC “Ekspres”, 2005. – 177 s.

19. Yuhymyk Yu.V. Contemporary art: simulaziya mistectva / Yu.V. Yuhymyk // Aktualni problem istorii, teorii ta praktiki hudobzhnoyi kulturi: Zbirnik naukovih praz. – К., 2013. – Vip.31. – S.17–24.

Yukhymyk Yu.V., Doctor of Philosophy, Associate Professor, Professor of design and advertising of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), w–w–v@ukr.net

Perfection: aesthetic aspect of the research

In this article the aesthetic meaning of perfection – the main conceptual aim of any human activity – as a category is analyzed. The topicality of the research is determined by the need of the perfection as sense-making ideas of human life modern analysis. The researcher's attention is focused on the following unexplored aspects of the issue: a) aesthetic meaning of the perfection; b) relation between perfection and other important aesthetic categories; c) perfection show specificity and axiological system of human life are analyzed. Specificity of perfection in art functioning as a characteristic is revealed: a) quality of the created artistic form; b) levels of the artist's personal mastership. Research of the issue may be continued with the perfect piece of art postmodern modifications analysis.

Keywords: perfection, impeccability, exemplarity, standard, cultural creativity, spiritual need, art, mimesis, canon.

Юхимик Ю.В., доктор философских наук, доцент, профессор кафедры дизайна и рекламы, Национальный педагогический университет им. М.П. Драгоманова (Украина, Киев), w–w–v@ukr.net

Совершенство: эстетический аспект исследования

Анализируется эстетический смысл категории совершенства – главной смысловой цели любой человеческой деятельности. Актуальность темы обусловлена необходимостью современного анализа совершенства как важной смыслообразующей идеи человеческой жизни. Исследовательское внимание сконцентрировано на неисследованных аспектах проблемы: а) эстетический смысл совершенства; б) соотношение совершенства с другими важнейшими эстетическими категориями; в) специфика проявления совершенства в художественном контексте. Анализируются причины особой статусности категории совершенства в духовно-аксиологической системе человеческого бытия. Выявляется специфика функционирования совершенства в искусстве как характеристики: а) качества созданной художественной формы; б) степени личного мастерства художника. Исследование проблемы может быть продолжено анализом постмодернистских модификаций совершенного произведения.

Ключевые слова: совершенство, безукоризненность, образцовость, культуротворчество, духовная потребность, искусство, мимезис, канон.

* * *

УДК 1(122/129)

Гончаров В.І.

доктор філософських наук, професор,
Національний педагогічний університет
ім. М.П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ
АКСІОЛОГІЇ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ТА ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Розглядається одна з провідних тенденцій розвитку сучасної парадигми освіти – перехід до ціннісної парадигми. Аналізуються філософські та педагогічні джерела в яких не лише вивчаються існуючі системи освіти, але й формуються її нові цінності, пріоритети та ідеали.

Ключові слова: аксіологія, освіта, цінності.

В межах філософської думки поняття “цінність” набуває розвитку в XVII–XVIII столітті, в період формування наукової картини світу і є початком виникнення спеціальної галузі філософської науки, яка досліджує природу цінностей, їх місце в реальності, структуру ціннісного світу, розглядає взаємозв'язки різних цінностей між собою, їх віддзеркалення в структурі особистості.

Цінності – найважливіші компоненти людської культури поряд з нормами та ідеалами. Їхнє існування укорінене в екзистенціальній активності суб'єкта діяльності та культурній творчості, у діалозі людини з іншими людьми, який орієнтовано не лише на суще, але й на

Збірник наукових праць “Гілея: науковий вісник”